

## 5. Treguesit mjedisor të mbeturinave

Mbeturinat janë lëndë të cilat krijohen gjatë aktiviteteve të përditshme. Zhvillimi i teknologjisë ka rezultuar me krijimin e llojeve të ndryshme të mallrave të paketuara dhe ambalazuara dhe me materiale të ndryshme ku pas shfrytëzimit të tyre, paketimi apo ambalazhi kalojnë në mbeturinë. Gjenerimi i mbeturinave komunale për kokë banori në Kosovë është në rritje. Sasia e mbeturinave të deponuara në deponitë sanitare në Kosove çdo vit është duke shënuar rritje. Në Kosovë ende ka mbeturina të rrezikshme të trashëguara nga aktivitetet industriale dhe teknologjike.

### 5.1. Sasia e gjeneruar e mbeturinave

<b>Emri i treguesit</b>	<b>Sasia e gjeneruar e mbeturinave komunale</b>
<b>Kodi i treguesit</b>	M01
<b>Lloji i treguesit sipas modelit DPSIR</b>	Tregues i presionit
<b>Përshkrimi i treguesit</b>	Treguesi paraqet sasinë e mbeturinave komunale të gjeneruara (prodhuara) për kokë banori në nivel nacional.
<b>Metodologjia e përcaktimit të treguesit</b>	Treguesi llogaritet/përcaktohet duke u bazuar në të dhënat për sasinë e mbeturinave komunale të grumbulluara (në tonelata) nga komuna përkatësisht kompania përkatëse dhe të dhënat për numrin e banorëve për komunë përkatësisht zonën përkatëse.
<b>Njësia matëse</b>	Sasia e mbeturinave komunale të gjeneruara shprehet në kilogram për banorë për një vit (kg/banorë/vit)
<b>Burimi i të dhënave</b>	Organi përgjegjës për statistikat e mbeturinave (Agjencia e Statistikave të Kosovës)
<b>Dinamika kohore e mbledhjes së të dhënave</b>	Në baza vjetore.

Gjenerimi total i mbeturinave sikurse edhe gjenerimi i mbeturinave për koke banori në Kosove është në rritje. Prej vitit 2014 deri në vitin 2018 shihet një rritje konstante e gjenerimit të mbeturinave për kokë banori, nga 140 kg/banorë (2014) në 284 kg/banorë (2018). Ndërsa totali i mbeturinave në nivel vendi është rritur nga 247 mijë ton (2014) në 284 mijë ton (2018) (figura 1 dhe 2).

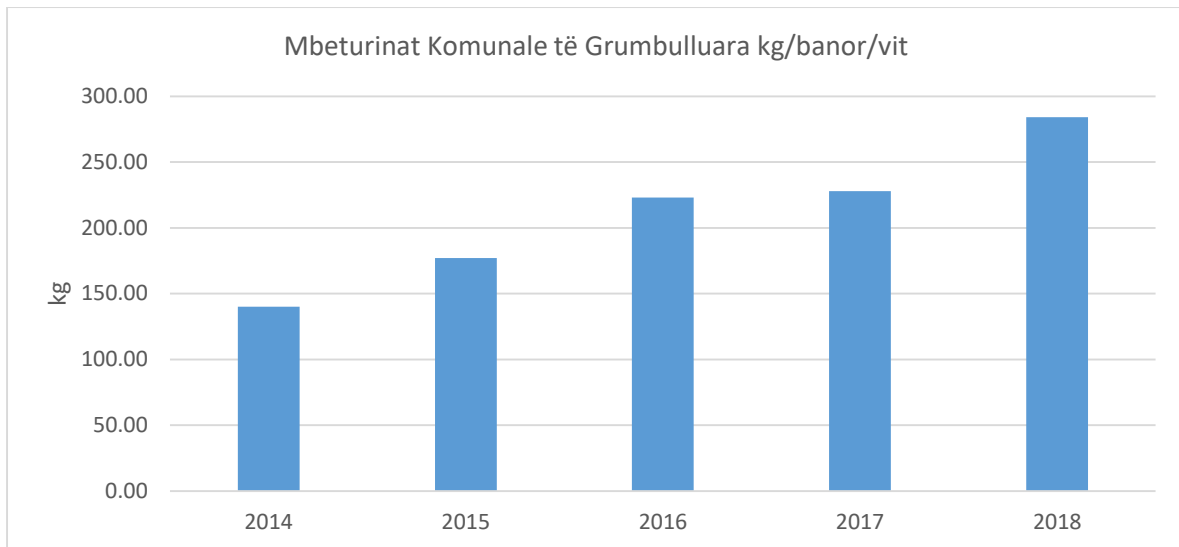


Figura 1:: Gjenerimi i mbeturinave komunale për kokë banori 2014-2018<sup>1</sup>

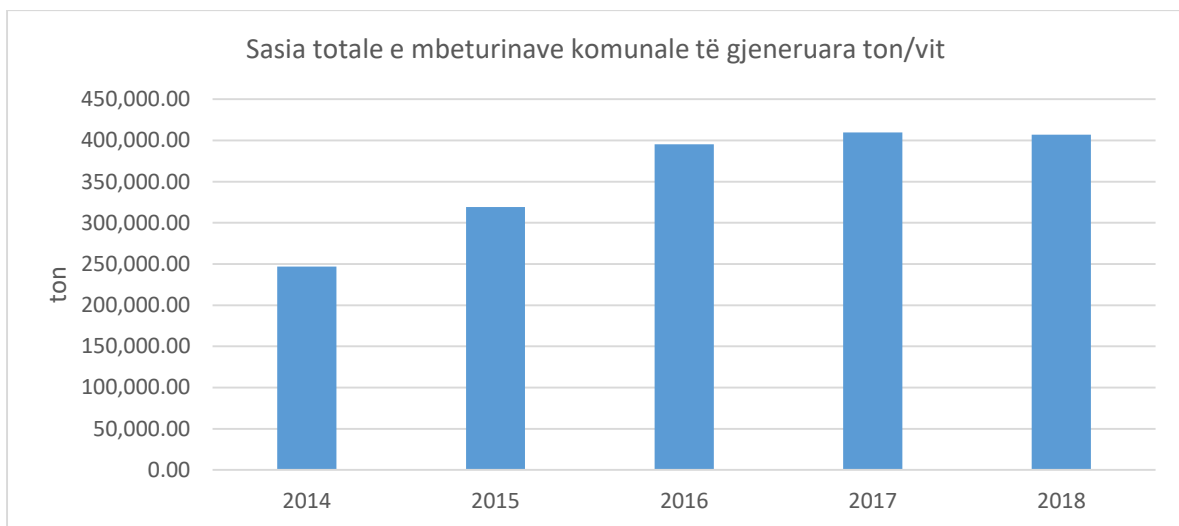


Figura 2: Sasia totale e mbeturinave të gjeneruara në nivel Kosovë 2014-2018<sup>2</sup>

## 5.2. Sasia e gjeneruar e mbeturinave industriale

Emri i treguesit	Sasia e gjeneruar e mbeturinave industriale
Kodi i treguesit	M02
Lloji i treguesit sipas modelit DPSIR	Treguesi i presionit
Përshkrimi i treguesit	Treguesi paraqet sasinë totale të mbeturinave industriale të gjeneruara (prodhuara) në nivel nacional dhe intensitetin e prodhimit/gjenerimit të mbeturinave industriale për njësi të BPV.
Metodologjia e përcaktimit të treguesit	Treguesi llogaritet/përcaktohet duke u bazuar në të dhënat vjetore për sasinë e mbeturinave industriale të prodhuara/gjeneruara.

<sup>1</sup> ASK-Anketa e mbeturinave komunale 2004-2018

<sup>2</sup> ASK-Anketa e mbeturinave komunale 2004-2018

	Për të llogaritur/përcaktuar intensitetin e prodhimit/gjenerimit të mbeturinave industriale duhet të pjesëtohet sasia totale e prodhimit/gjenerimit të mbeturinave industriale me njësinë e BPV-së.
<b>Njësia matëse</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Sasia totale e mbeturinave industriale të prodhuara/gjeneruara, shprehet në ton.</li> <li>• Bruto Prodhimi Vendor (BPV), shprehet në milion Euro të çmimit/vlerës të përhershëm</li> <li>• Intensiteti i prodhimit/gjenerimit të mbeturinave industriale shprehet në kg/ Euro.</li> </ul>
<b>Burimi i të dhënave</b>	Agjencia e Statistikave të Kosovës
<b>Dinamika kohore e mbledhjes së të dhënave</b>	Në baza vjetore.

Sipas anketimeve të bëra nga Agjencia e Statistikave të Kosovës sasia e mbeturinave industriale të gjeneruara në Kosovë në vitet 2010 dhe 2011 ka qenë pothuajse e njëjtë, përderisa prej vitit 2012 deri në vitin 2015 gjenerimi ka shënuar rënie, ndërkaq në vitet 2016, 2017 dhe 2018 shënohet një rritje e gjenerimit të mbeturinave industriale. Përderisa në vitin 2010 në Kosovë janë gjeneruar 580,154.00 ton mbeturina industriale në vitin 2018 sasia e mbeturinave industriale të gjeneruara ishte 2,554,308.00 ton (figura 3). Ndërsa intensiteti i gjenerimit të mbeturinave industriale për vitin 2018 ishte 0.38 kg/Euro 2018.

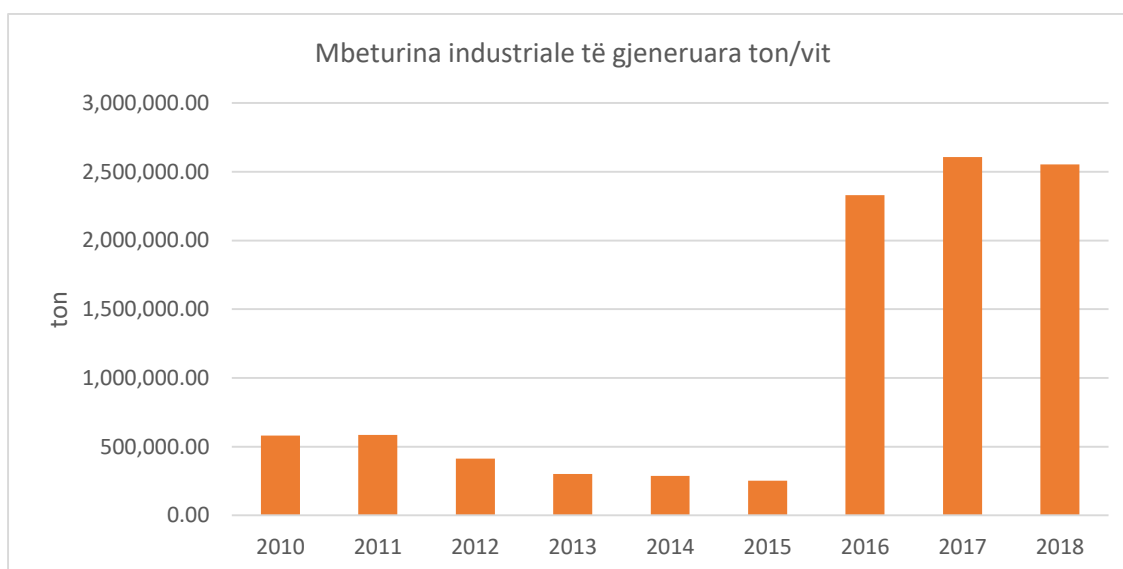


Figura 3: Gjenerimi i mbeturinave industriale 2010-2016<sup>3</sup>

<sup>3</sup> ASK, Anketa e mbeturinave industriale 2010-2016

### 5.3. Sasia e gjeneruar e mbeturinave të rrezikshme

Emri i treguesit	<b>Sasia e gjeneruar e mbeturinave të rrezikshme</b>
Kodi i treguesit	M03
Lloji i treguesit sipas modelit DPSIR	Tregues i presionit
Përshkrimi i treguesit	Treguesi paraqet sasinë totale të mbeturinave të rrezikshme (prodhuara) në nivel nacional dhe intensitetin e prodhimit/gjenerimit të mbeturinave të rrezikshme për njësi të BPV për kokë banori.
Metodologjia e përcaktimit të treguesit	Treguesi llogaritet/përcaktohet duke u bazuar në të dhënat vjetore për sasinë e mbeturinave të rrezikshme të prodhuara/gjeneruara. Për të llogaritur/përcaktuar intensitetin e prodhimit/gjenerimit duhet të pjesëtohet sasia totale e prodhimit/gjenerimit të mbeturinave të rrezikshme me njësinë e BPV-së.
Njësia matëse	<ul style="list-style-type: none"> <li>Sasia totale e mbeturinave të rrezikshme të prodhuara/gjeneruara, shprehet në ton.</li> <li>Intensiteti i prodhimit/gjenerimit të mbeturinave rrezikshme shprehet në kg/ Euro.</li> </ul>
Burimi i të dhënave	Agjencia e Statistikave të Kosovës.
Dinamika kohore e mbledhjes së të dhënave	Në baza vjetore.

Gjatë aktiviteteve industriale nga gjenerimi i përgjithshëm i mbeturinave industriale, një sasi prej tyre rezultojnë të jenë mbeturina të rrezikshme. Mbeturina të rrezikshme gjenerohen edhe nga aktivitete tjera prodhuese. Nuk ka të dhëna specifike për mbeturinat e rrezikshme, mirëpo duke marrë në konsideratë që shumica e mbeturinave industriale janë të rrezikshme atëherë të dhënat e prezantuara në treguesin e mbeturinave industriale janë deri diku relevante për këtë tregues (figura 3).

### 5.4. Sasia totale e mbeturinave komunale të deponuara

Emri i treguesit	<b>Sasia totale e mbeturinave komunale të deponuara</b>
Kodi i treguesit	M04
Lloji i treguesit sipas modelit DPSIR	Tregues i reagimit
Përshkrimi i treguesit	Treguesi paraqet sasinë totale të mbeturinave komunale të deponuara në nivel nacional, dhe sasinë e mbeturinave të deponuara për kokë banori.
Metodologjia e përcaktimit të treguesit	Treguesi llogaritet/përcaktohet duke u bazuar në të dhënat për sasinë e mbeturinave komunale të deponuara në deponitë sanitare (në tonelata) nga komunat/ kompanitë përkatëse dhe të dhënat për numrin e banorëve për komunë përkatësisht zonën përkatëse.
Njësia matëse	Sasia e mbeturinave komunale të deponuara shprehet në ton për një vit (ton/vit). Sasia e mbeturinave komunale të deponuara për kokë banori shprehet banor/kg vit.

<b>Burimi i të dhënave</b>	Kompania për Menaxhimin e Deponive Sanitare dhe Kompanitë Regjionale të Mbeturinave
<b>Dinamika kohore e mbledhjes së të dhënave</b>	Në baza vjetore

Nëse e krahasojmë sasinë e mbeturinave komunale të deponuara në deponitë sanitare<sup>4</sup> prej vitit 2009 e deri në vitin 2019 vërehet një rritje konstante ndër vite. Këtu përjashtim bëjnë vitet 2012 dhe 2014 ku sasia e mbeturinave të deponuara në deponitë sanitare në Kosovë nga kompanitë për grumbullimin e mbeturinave ka shënuar rënie nga viti paraprak. Kështu përderisa në vitin 2009 janë deponuar 24720665 ton mbeturina, në vitin 2019, sasia e mbeturinave të deponuara ka qenë 44988181 ton, ose gati dyfishi i vitit 2009 (figura 4).

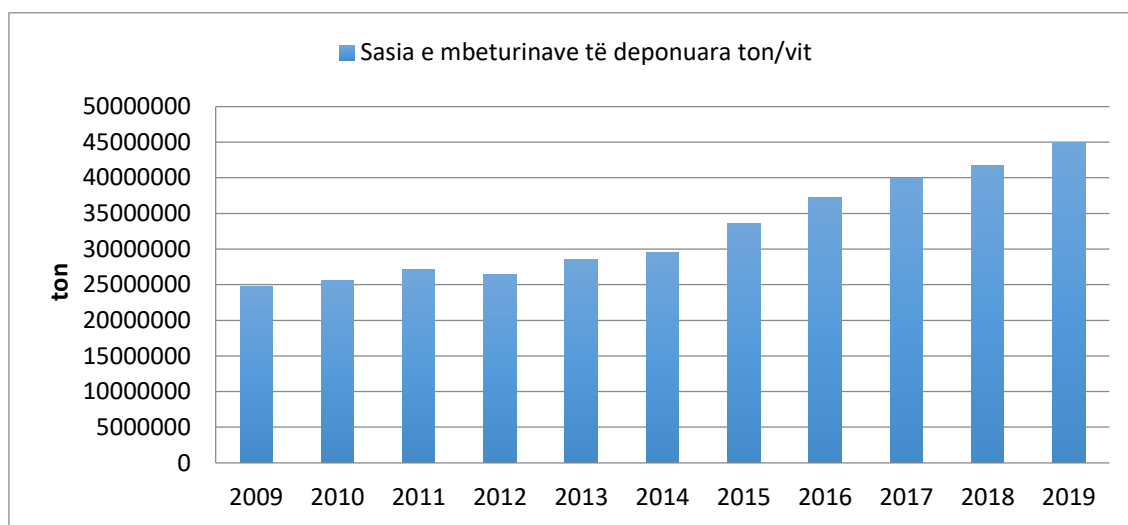


Figura 4. Sasia totale e mbeturinave komunale të deponuara në deponitë sanitare ton/vit në Kosovë 2011-2019<sup>5</sup>

Edhe sasi e mbeturinave të deponuara për kokë banori/vit ka një trend rritje. Kështu përderisa në vitin 2011 janë deponuar 155.6 kg/b/vit mbeturina, në vitin 2019 janë deponuar 252.4 kg/b/vit (figura 5).

<sup>4</sup> Nuk janë raportuar të dhëna për mbeturinat e deponuara në komunat veriore të Kosovës

<sup>5</sup> KMDK dhe Kompanitë Regjionale të Mbeturinave

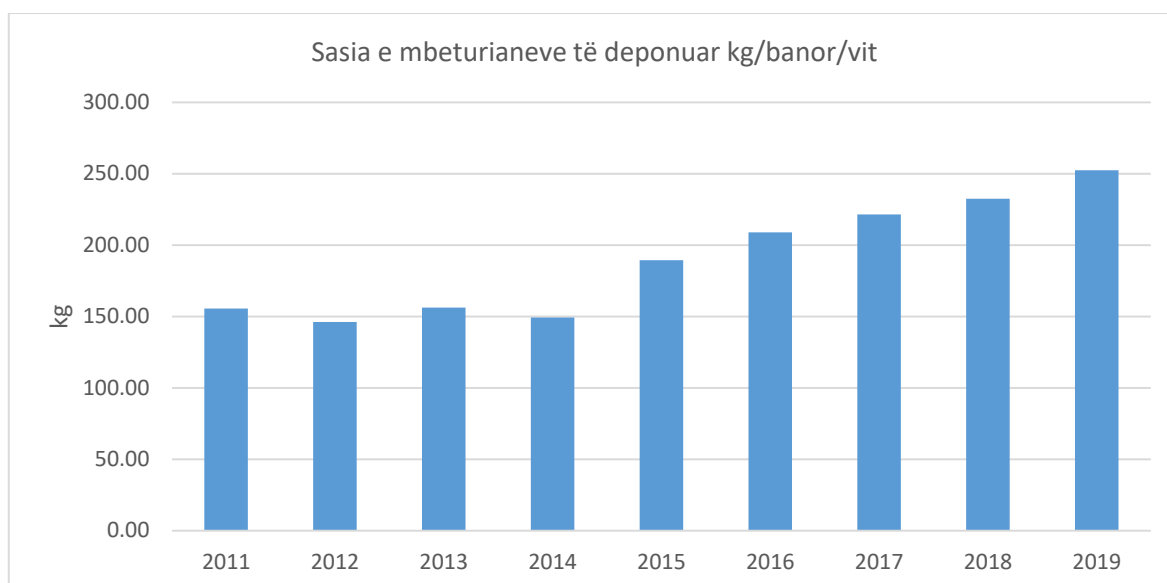


Figura 5. Sasia e deponimit të mbeturinave kokë/banori/vit në deponitë sanitare në Kosovë 2011-2019<sup>6</sup>

### 5.5. Sasia totale e mbeturinave komunale të ricikluara

Emri i treguesit	Sasia totale e mbeturinave komunale të ricikluara
Kodi i treguesit	M05
Lloji i treguesit sipas modelit DPSIR	Treguesi i reagimit
Përshkrimi i treguesit	Treguesi paraqet sasinë totale të mbeturinave komunale të ricikluara për kokë banori në nivel nacional.
Metodologjia e përcaktimit të treguesit	Treguesi llogaritet/përcaktohet duke u bazuar në të dhënat për sasinë e mbeturinave komunale të ricikluara (në tonelata) dhe të dhënat për numrin e banorëve për komunë përkatësisht zonën përkatëse.
Njësia matëse	Sasia e mbeturinave komunale të ricikluara shprehet në kilogram për banorë për një vit (kg/banorë/vit).
Burimi i të dhënave	Agjencia e Statistikave të Kosovës.
Dinamika kohore e mbledhjes së të dhënave	Në baza vjetore

Në Kosovë nuk ka sistem të organizuar të riciklimit të mbeturinave edhe pse në disa komuna ka initiative për ndarje të mbeturinave në burim. Ka disa kompani të licencuara që merren me aktivitetin e trajtimit dhe riciklimit të mbeturinave. Sipas të dhënave të Agjencisë së Statistikave në vitin 2018 janë trajtuar 3193 ton mbeturina, ndërsa që viti 2016 ishte viti me sasinë më të madhe të mbeturinave të trajtuara (10674 ton) (figura 6).

<sup>6</sup> KMDK dhe Kompanitë Regjionale të Mbeturinave

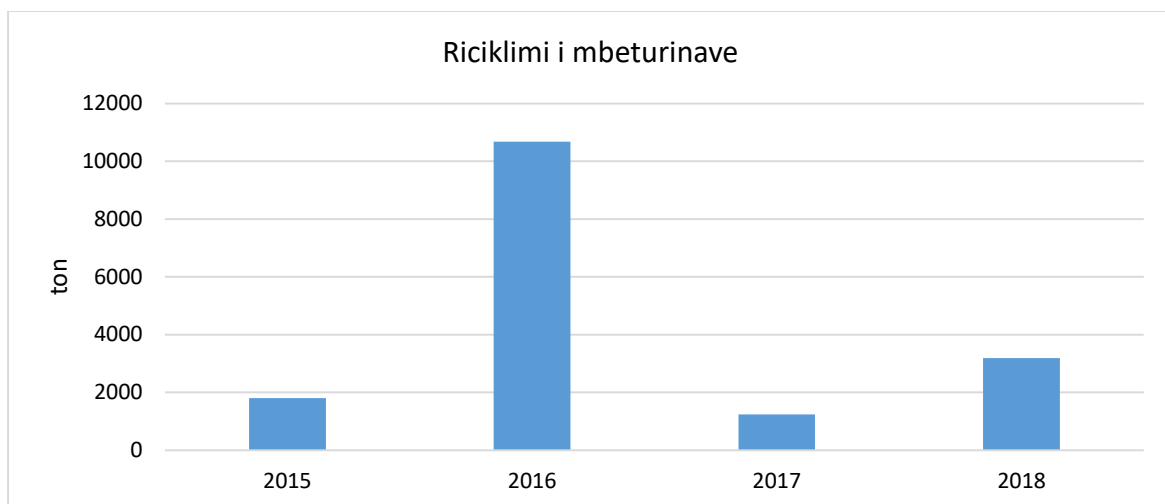


Figura 6. Sasia e mbeturinave të trajtuara në Kosovë 2015-2018

Sa i përket përbërjes së mbeturinave që riciklohen 69% e tyre janë mbeturina nga metalet e hekurit dhe metalet tjera, 13 % mbeturina plastike dhe 14% mbeturina nga letra dhe kartoni. Në vitin 2019 kanë filluar edhe disa iniciativa për riciklimin e mbeturinave nga qelqi. Sasia e mbeturinave të ricikluara paraqet vetëm rreth 5% të totalit të sasisë së mbeturinave të gjeneruara në nivel vendi (figura 7).

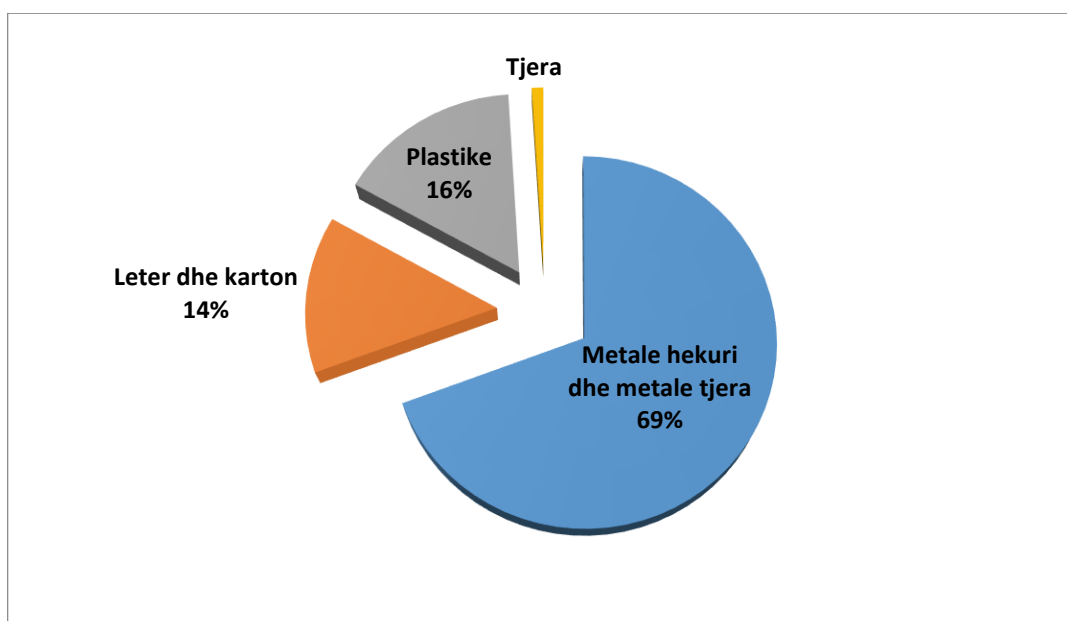
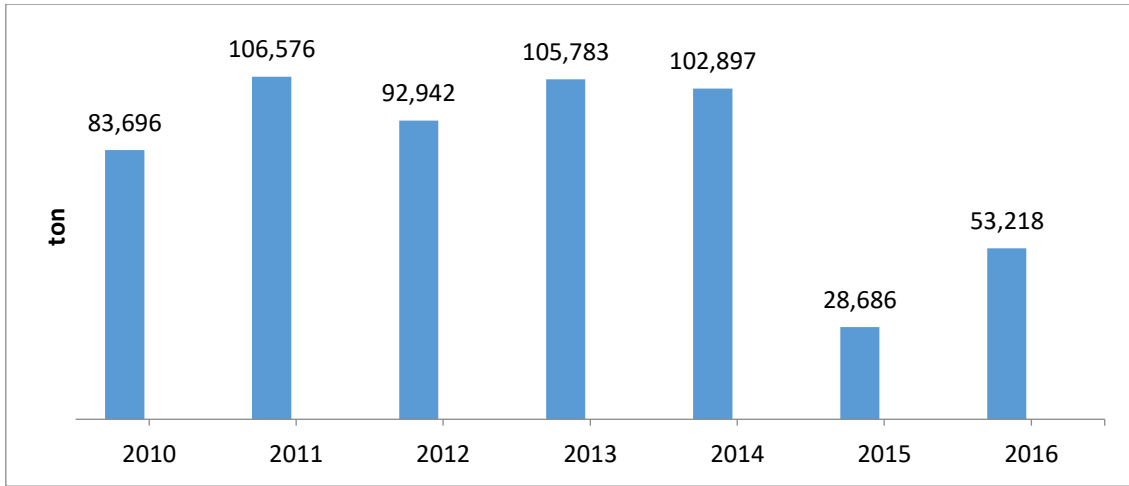


Figura 7: Llojet e mbeturinave të ricikluara

Një sasi e konsiderueshme e mbeturinave të riciklueshme (mbeturina që mundë ti nënshtrohen procesit të riciklimit) eksportohet edhe jashtë vendit. Në figurën 8 janë prezantuar të dhëna për sasinë e mbeturinave të eksportuara për riciklim jashtë vendi për periudhën 2010-2016.



*Figura 8: Sasia (ton/vit) e mbeturinave të eksportuara për riciklim 2010-2016*